KLYS

Stockholm den 2 november 2026

Justitiedepartementet

103 33 Stockholm

KLYS om promemorian Ds 2026:15 Gäldenärens avtal i konkurs

Presentation

KLYS utgör en samlad röst för yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Vi företräder genom våra 14 medlemsorganisationer cirka 30.000 upphovspersoner och utövande konstnärer verksamma inom områdena bild/form, scen/film, musik, litteratur och journalistik. KLYS arbetar för dessa yrkesgruppers gemensamma intressen såsom en stark och väl fungerande upphovsrätt, bl a i form av skäliga avtalsvillkor.

KLYS har givits tillfälle att yttra sig över rubricerade promemoria och konstaterar att dess bedömningar och förslag inte särskilt tar sikte på upphovsrättsliga avtal, men att de på olika sätt har betydelse också för avtal av detta slag.

Kulturskapares upphovsrättsavtal och ställning på avtalsmarknaden

De allra flesta yrkesverksamma kulturskapare är frilansare i någon form och försörjer sig i stor utsträckning på sin upphovsrätt, som de kan upplåta i avtal med t ex producenter, förlag, utgivare, skivbolag osv för olika typer av användning av verk och prestationer. Det vill säga avtal i vilka det typiskt sett ”återstår ömsesidiga prestationer att fullgöra” så länge avtalen består.

Digitaliseringen, inte minst AI-utvecklingen, har inneburit kraftigt försämrade möjligheter för upphovspersoner och utövande konstnärer att få till stånd skäliga avtalsvillkor för användning av verk och prestationer. Den typiskt sett svagare förhandlingsposition som dessa kulturskapare intar i förhållande till sina motparter har på senare år försvagats ytterligare.

Upphovspersoners och utövande konstnärers svårigheter har erkänts och beaktats inte minst av EU och utgör ett av skälen till att EU beslutade om ett upphovsrättsdirektiv 2019, som bl a syftar till att stärka kulturskapares ställning som avtalsslutande part genom att utvidga rätten att häva ett upphovsrättsavtal.

Kulturskapare har normalt en djupt personlig relation till sina verk och prestationer, något som bekräftats genom att upphovsrätten utgör en mänsklig rättighet, skyddad i såväl svensk grundlag som inom EU och i internationella konventioner. Därför innehåller upphovsrätten också en ideellrättslig del, som handlar om att upphovspersoner/ utövande konstnärer ska ha rätt att bli namngivna när deras verk/prestationer används och att verken/prestationerna inte får användas på ett för kulturskaparen kränkande sätt. Ett skäl för en kulturskapare/licensgivare att vilja häva ett avtal vid konkurs kan därför vara att denne inte vill att de verk och prestationer som licensen omfattar ska sättas i samband med det företag som hamnar på obestånd.

KLYS om upphovsrättsavtal i förhållande till förslagen i promemorian

Mot denna bakgrund kan den aktuella promemorians förslag om att det inte ska vara möjligt för en motpart i gäldenärens avtal att på grund av ett dröjsmål eller ett befarat dröjsmål häva avtalet efter en ansökan om konkurs har gjorts, vara problematisk för kulturskapare. De undantag som föreslås i promemorian kan självklart bli tillämpliga även i kulturskapares fall, men är troligen inte tillräckliga för att kulturskapare ska kunna komma ur avtal med en sådan part på det sätt som idag är gängse på t ex förlagsmarknaden. KLYS är därför orolig för vilka konsekvenser de nya reglerna kan komma att få för upphovspersoner/utövare som sällan eller aldrig har insyn i sina motparters ekonomi och som generellt befinner sig i en svagare position.

I sammanhanget finns anledning att uppmärksamma utgångspunkten att överlåtelse av nyttjanderätt till immaterialrättigheter fordrar samtycke av licensgivaren. Uttryckliga sådana regler finns i alla de centrala immaterialrättsliga lagarna, t ex 28 § upphovsrättslagen (URL).

För många yrkesverksamma kulturskapare är det en självklarhet att ett avtal med en part som är på obestånd eller har gått i konkurs ska upphöra att gälla och att rättigheterna återgår per automatik till upphovspersonen. En sådan klausul finns exempelvis i Författarförbundets ramavtal med förlagen och i deras rekommendationer till författare/översättare som är på väg att skriva avtal med ett förlag.

Eftersom de föreslagna bestämmelserna föreslås bli tvingande för parterna påverkas möjligheterna för upphovspersoner och utövande konstnärer att särskilt avtala om detta på så sätt som anges i gällande ramavtal och rekommendationer på området.

Det finns därför situationer där det enligt KLYS finns skäl att överväga undantag från upphävandeförbudet med avseende på avtal om upphovsrätt och eventuellt annan immaterialrätt. Jfr remissyttrande från föreningen SFIR (Svenska Föreningen för Immaterialrätt) som är inne på samma spår.

Det föreslås i promemorian ett undantag från hävningsförbudet för avtal vars fullgörande är beroende av gäldenärens person eller ställföreträdare. Upphovspersoners unika engagemang och betydelse för åtaganden enligt avtal om upplåtelse av upphovsrätt gör att dessa avtal inte sällan kan komma att omfattas av detta undantag. KLYS önskar därför att det fortsatta lagstiftningsarbetet bidrar med tydliga exempel – vid sidan av arkitekter och konsulter – på personkategorier, t ex yrkesverksamma kulturskapare, och avtal inom det immaterialrättsliga området, som kan komma att omfattas av undantagsbestämmelsen.

För KLYS

Ulrica Källén

Verksamhetschef KLYS